OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU 20. YÜZYIL FELSEFESİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ VE BAZI ANA AKIMLAR

20. Yüzyıl Felsefesinin Öne Çıkan Bazı Özellikleri

- Felsefenin problemlerine yeni açıklamalar getirilen dönemdir.
- Felsefede uzmanlaşmaların olduğu dönemdir.
- Felsefenin yeni yöntemler kazandığı dönemdir.
- Felsefede yeni ana akımların oluştuğu dönemdir.
- Sembolik mantık çalışmalarının yoğunlaştığı dönemdir.
- Dilsel analizlerin yapıldığı, dil ve düşünce arası ilişkilerin incelendiği ve dil kuramlarının geliştirildiği dönemdir.
- Bilim üzerine yapılan çalışmalar sonucunda bilim felsefesi alanının kurulduğu dönemdir.
- Felsefi eserlerin çoğaldığı bir dönemdir.
- Felsefenin üniversiteler aracılığıyla dünyanın her yerinde yapıldığı dönemdir.

FENOMENOLOJİ (ÖZ BİLİMİ) VE GERÇEKLİK-GÖRÜNÜŞ SORUNU

Fenomenoloji (görüngübilim, öz bilim), Alman düşünür **Edmund Husserl** (1859-1938) tarafından geliştirilmiş olan felsefe görüşüdür. Fenomenolojide varlık, bir şeyi o şey yapan temel niteliktir. Öz'e yaklaşmak ve onu kavramak için varlığa verilen değerlerden, özelliklerden arındırılması gerekir ve geriye kalan soyut özellik varlığı varlık yapan **'öz'**dür.

HERMENEUTİK VE YORUM SORUNU (YORUMSAMACILIK)

Hermeneutik, insanın söz ve eylemlerinin oluşturduğu ürün ve yapıların anlamına yönelik yorumlamadır. Dilthey, başta doğa bilimleri ve tinsel bilimler ayrımı yapar. Tinsel bilimlerin başında tarih gelir. Dilthey, yaşanan her dönemin kendi tinselliği olduğunu ve bu tinselliğin de dilde kendine has anlamlar oluşturduğunu ileri sürer. Gadamer, hermeneutiği yöntem olmasından daha çok hakikat arayışı olarak görmüştür. Gadamer, bir insanın diğer insanı sonunda da kendini anlaması için hermeneutiğin gerekli olduğunu ve onun köprü işlevini gördüğünü söyler.

YENİ ONTOLOJİ VE VARLIK SORUNU

Yeni ontolojinin önemli temsilcisi Hartmann'dır. Hartmann'a göre insan, varlık ilişkilerinin oluşturduğu geniş bir sistem içindedir. İnsan kendisini bu ilişkilerden soyutlarsa içinde yaşadığı dünyayı kavrayamaz. Bu nedenle var olanı olduğu gibi inceleyen bir varlık bilimi gereklidir. Hartmann, insandan bağımsız bir dış dünya olduğu düşüncesinden yola çıkarak yeni bir ontoloji (varlık bilimi) kurmuştur. Hartmann'a göre varlık düzeninde dört katman vardır. Yani dünya, birbirinden ayrı fakat bir araya gelerek bir bütün oluşturan 4 katmanlı bir varlıktır.

VAROLUŞÇULUK VE VAROLUŞ-ÖZ SORUNU

S. Kierkegaard, Albert Camus, Simone de Beauvoir, Martin Heidegger, Franz Kafka, Karl Jaspers, Jean Paul Sartre başlıca temsilcileridir. **Varoluşçuluk**; insanın kendi değerlerini kendinin oluşturabileceğini; geleceğini yine kendisinin kurabileceğini savunan bir felsefe akımıdır.

S. Kierkegaard, doğru ve yanlışın ayırt edilebileceği akılcı ve objektif hiçbir normun olmadığını düşünen Kierkegaard'da birey için en yüksek iyi hayatını adayabileceği, uğrunda ölebileceği kendi doğrusunu arayıp bulmaktan geçer. Ona göre insan; ezici bir varoluşun, kaçınılmaz bir yazgının, bir iç sıkıntısının esareti altında yaşar. İnsan, sonsuzluk ile sonlunun, geçici ile kalıcının, özgürlük ile zorunluluğun bir sentezidir.

Nietzsche, Tanrı olmadığına ve bundan başka bir dünya olmadığına göre, değerlerin ve ahlakın bu dünyanın dışından bir yerden gelemeyeceğini savunur. Dolayısıyla değerleri insanlar yaratmak zorundadır. Kendini gerçekleştirebilen insan, bir tür **"üst-insan»** olur. Üst insan insanoğlunun amacı olmalıdır.

Jaspers, bilimlerin insanın varoluşunu açıklayamayacağını, felsefenin ise insanın öznel varoluşunu açıklayabileceğini söyler. Modern bilim ve deneycilikle ilgilenen Jaspers, gerçeği sorgularken, bilimsel yöntemin basitçe aşamayacağı sınırlarla yüzleştiğimize dikkat çeker. Bu noktada, birey bir seçimle karşı karşıyadır: «Umutsuzluğa ve teslimiyete gömülmek'' veya Jaspers'in dediği şeye doğru bir «inanç sıçraması» yapmak gerekir. Bu sıçramayı yaparken bireyler, Jaspers'in Existenz olarak belirttiği sınırsız özgürlükleriyle yüzleşir ve otantik varoluşu deneyimler.

J.P. Sartre'ın düşüncesinde insan özgürlüğün kucağına bırakılmış ve özgürlüğe mahkum bir varlıktır. Sartre, insanın önceden belirlenmiş bir özü olmadığını, onun dünyaya yüce bir varlık tarafından tasarlanıp belirlenmiş bir özle gelmediği için kendi özünü, özgür seçimleriyle sonradan yarattığını, kısaca **varoluşun özden önce geldiği** sonucunu çıkarır. Özgür ve sorumlu birey, bir varlık olarak dünyaya öylece fırlatıldığı, terk edildiği ve bir gün öleceği gerçeğiyle yüzleşir.

DİYALEKTİK MATERYALİZM VE DEĞİŞİM SORUNU

Materyalizm, varlığın temelinde maddeyi gören anlayıştır. Diyalektik materyalizmin temel önermesi maddenin sürekli bir değişim, hareket ve gelişme süreci içinde olduğudur. Moleküller ve atomlar sürekli olarak yer değiştirmektedirler ve her zaman hareket halindedirler.

Karl Marx, hem tarihe hem de içinde yaşadığı topluma tarihsel materyalist açıdan bakarak değişmez toplumsal yasalar bulduğunu ileri sürmüştür. Marx'ın ifadesiyle tarihin maddeci kavrayışı insanlığın doğuşundan beri toplumsal yapının şekillenmesinde belirli yasaların rol oynadığını ifade eder.

Engels, dönemin bilimsel bilgilerini ele alarak doğayı ve doğanın diyalektiğini açıklamaya çalışmıştır. O, düşünce ve doğanın uyumlu yapılarda olduğunu ve düşüncenin işleyişinin doğanın tabi olduğu yasalara göre şekillendiğini savunmuştur.

MANTIKÇI POZİTİVİZM VE METAFİZİK BİLGİ SORUNU

Mantıkçı pozitivizm, 19. yüzyıl sonlarında Comte tarafından kurulmuş olan pozitivizmin yirminci yüzyıldaki devamıdır. Pozitivizm, deney ve gözleme dayalı olgulardan hareketle bilginin kaynağını ve geçerliliğini kabul eden bir yaklaşımdır.

Carnap, metafiziksel önermelerin sözde önermeler olduğunu ileri sürmüştür. **Thomas Kuhn,** mantıkçı pozitivizmin ve onun temelinde olan pozitivizmin bilim görüşünü eleştirerek klasik bilim görüşünü derinden sarsmıştır. Kuhn'un eleştirilerindeki kilit kavram **"paradigma"**dır. Paradigmayı, bilim insanlarının paylaştığı ortak bilimsel değerleri işaret etmek için kullanır.

SORULAR:

1. Husserl, geliştirmiş olduğu fenomenoloji yöntemi ile fenomenlerin özünün bilgisine ulaşmayı ve dolayısıyla bilincin çözümlenmesini hedefler. Bu yöntem ile fenomenlerin özüne ulaşırken daha önce edinilmiş bilgileri, ön yargıları, rastlantıya dayalı bilgi verilerini ayıklayarak paranteze alır.

Bu parçadan hareketle Husserl'in yöntemi için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Özgürlük, seçim yapma, varoluş gibi kavramları açıklar.

B) Belli bir insanın bakış açısından hareket eder.

C) Bilinç, her zaman bir şeyin bilinci olduğundan bilincin içeriklerine ulaşmayı hedefler.

D) İnsanın söz ve eylemlerinin oluşturduğu ürün ve yapıların anlamına yönelik yorumlamalar yapar.

E) Toplumsal yaşantının oluşturduğu görüş ve ön yargılarla hareket ederek gerçekliğe ulaşmayı hedefler.

Cevap: C

2. Karl Marx'a göre evrenin yapısı maddedir. Madde bilinçten bağımsız olarak vardır. Maddenin varoluş biçimi de harekettir. Hareket olmadan madde olamaz; madde olmadan da hareket düşünülemez. Evren diyalektik bir şekilde ilerler. Olmuş bitmiş bir şey değildir. Olaylar arasındaki bağlantılar zorunludur.

Bu parçadan, aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

A) Evren durağan bir yapıdadır.

B) Madde düşüncenin bir ürünüdür.

C) Madde, evrende rastlantı sonucu oluşmuştur.

D) Evren, hareket sonucunda oluşmuş maddeden ibarettir.

E) Evren, tek bir seferde meydana gelen bir değişimin ürünüdür.

Cevap: D